TÂN GWYLLT GWELL DIOGELU NA DIFARU

DILYNWCH Y COD BOB AMSER

BIS | Department for Business Innovation & Skills

DIOGELWCH TÂN GWYLLT

Pecyn i Ysgolion
Cyfnod Allweddol 3

www.direct.gov.uk/fireworks

Diogelwch Tân Gwyllt

PECYN YSGOLION CYFNOD ALLWEDDOL 3

Mae’r deunyddiau canlynol wedi’u bwriadu’n bennaf i addysgu neges diogelwch tân gwyllt drwy gyfrwng dosbarthiadau Cymraeg, Saesneg a Dinasyddiaeth. Mae’r deunyddiau hyn hefyd yn cynnwys cysylltiadau ar draws y cwricwlwm lle bo’n briodol.

www.direct.gov.uk/fireworks

Y wefan yw’r lle cyntaf y dylech chi chwilio am unrhyw wybodaeth am sut i ddefnyddio tân gwyllt mewn ffordd ddiogel a chyfrifol.

Deunyddiau Cyfnod Allweddol 3

• Nodiadau cefndir i athrawon am Gynllwyn y Powdwr Gwn

• Nodiadau cefndir i athrawon am Wyliau Tân Gwyllt ledled y byd a Thân Gwyllt a'r Gyfraith

• Dalen 'Weekely Newes' rhif 19 (1) i'w llungopïo, ynghyd â chopi A4 a nodiadau i athrawon

• Darn o Macbeth i'w lungopïo, ynghyd â nodiadau i athrawon

• Dalen ag erthygl papur newydd i'w llungopïo, ynghyd â nodiadau i athrawon

• Dalen o nodiadau i athrawon i gyd-fynd â'r poster ynghylch diogelwch tân gwyllt

Rydym yn awgrymu bod y gwersi'n cael eu cynnal yn ystod yr wythnos cyn 5 Tachwedd

Nodiadau cynllunio athrawon Cyfnod Allweddol 3:

Cynllwyn y Powdwr Gwn

Remember, remember, the 5th of November,
Gunpowder, Treason and Plot.
I see no reason why Gunpowder Treason
Should ever be forgot.

Mae’r gerdd yn atgoffa pobl pam y caiff coelcerthi eu cynnau ledled y wlad ar 5ed Tachwedd bob blwyddyn – yn aml gyda Guy wedi’i wneud o ddefnydd yn eistedd arni.

Digwyddodd Cynllwyn y Powdwr Gwn ym 1605. Roedd ei wreiddiau yn gysylltiedig â gwleidyddiaeth y cyfnod a’r ffordd roedd credoau crefyddol yn rhannu adrannau gwahanol o’r gymuned.

Roedd ei gefndir yn gysylltiedig â’r anfodlonrwydd a deimlwyd gan y Pabyddion am y ffordd roeddent yn cael eu trin yn Lloegr. Wyth deg mlynedd yn ddiweddarach, roedd Brenin Harri’r VIII wedi datgysylltu o Rufain am fod y Pab wedi gwrthod caniatáu iddo ysgaru ei wraig gyntaf, Catherine o Aragon. Yna, pan esgynnodd y Frenhines Elisabeth I, a oedd yn Brotestant, i’r orsedd ym 1558, erlidiodd y Pabyddion, gan ofni y gallent ochri gyda goresgynnydd o gyfandir Ewrop.

Pan fu Elisabeth farw ym 1603, daeth Brenin Iago VI o’r Alban yn Iago I o Loegr. Gobeithiodd arweinwyr Pabyddol Lloegr y byddai’n fwy goddefgar. Fodd bynnag, chwalwyd y gobeithion hyn yn fuan a pharhaodd yr erlid. Derbyniodd y rhan fwyaf o Babyddion y sefyllfa, ond roedd nifer fach yn benderfynol o wneud rhywbeth am y peth a cheisio gorfodi newid.

Pum ffigur canolog Cynllwyn y Powdwr Gwn oedd Robert Catesby, Thomas Percy, Thomas Wintour, John Wright ac – yr enwocaf o’r rhain oll – Guy Fawkes, a adwaenir fel Guto Ffowc yn Gymraeg. Roedd Fawkes, a aned yng Nghaerefrog ym 1570, yn filwr tâl, neu’n filwr ffortiwn, a dreuliodd fwy na 10 mlynedd yn ymladd dros Sbaen yn Fflandrys fel rhan o gatrawd o alltudion o Loegr. Cafodd ei recriwtio am fod ganddo wybodaeth am ddefnyddio powdwr gwn.

Tyngodd y pump y byddant yn chwythu Iago a’r Senedd i fyny yn ystod agoriad swyddogol y Senedd, gan ladd y Brenin a phob un o’i ymgynghorwyr amlycaf.

I ddechrau, penderfynasant rentu tŷ yn agos at y Senedd a dechrau cloddio twnnel, ond rhoddwyd y gorau i’r cynllun hwn pan y’u rhwystrwyd gan seiliau Palas San Steffan. Yn lle hynny, llwyddodd Thomas Percy i gael seler o fewn adeiladau’r Senedd o dan Dŷ’r Arglwyddi. Penderfynwyd y byddai Fawkes - drwy

ymddwyn fel gwas Percy a defnyddio'r enw John Johnson - yn gweithio fel gofalwr yno. Yma, pentyrrodd y cynllwynwyr 36 o gasgenni o bowdwr gwn. Cludwyd y casgenni ganddynt ar draws y Tafwys yn ystod y nos, a'u cuddio o dan goed tân.

O ganlyniad i'r oedi o ran agor y Senedd a'r costau uchel a dalwyd gan y cynllwynwyr, a oedd yn storio arfau mewn mannau gwahanol ledled y wlad i'w defnyddio yn y gwrthryfel yr oeddent yn bwriadu ei arwain yn dilyn marwolaeth y Brenin, ymunodd mwy o bobl â'r cynllwyn. Roedd y rhain oll yn agos at y cynllwynwyr gwreiddiol, ac roedd y rhan fwyaf ohonynt yn perthyn.

Credir mai un o'r bobl hyn – Francis Tresham – a ysgrifennodd lythyr a anfonwyd at ei frawd yng nghyfraith, yr Arglwydd Mounteagle, ar Hydref 26ain, 1605. Roedd y llythyr yn rhybuddio'r Arglwydd Mounteagle i beidio â mynychu agoriad y Senedd. Aeth yr Arglwydd Mounteagle â'r llythyr at Ysgrifennydd Gwladol y Brenin Iago, Robert Cecil, ar unwaith.

Er iddynt fod yn ymwybodol o'r llythyr, parhaodd y cynllwynwyr â'u cynlluniau, yn sicr nad oedd yr awdurdodau yn ymwybodol o fanylion y cynllun. Treuliodd Guy Fawkes y diwrnod cyn agoriad y Senedd – a oedd i'w gynnal ar Dachwedd 5ed – yn y seler a oedd yn cynnwys y powdwr gwn. Roedd ffiws a oedd yn llosgi'n araf yn barod. Roedd Fawkes i fod i gynnau'r ffiws ac yna dianc i'r cyfandir.

Fodd bynnag, ar noson Tachwedd 4ydd, chwiliwyd drwy'r seleri o dan y Senedd. Yn ystod y chwiliad cyntaf o'r seler lle'r oedd Fawkes yn cuddio, sylwyd bod llawer iawn o goed tân yno. Tua hanner nos, dychwelodd ynad, yng nghwmni milwyr, i'r seler a threchwyd Fawkes. Canfuwyd y powdwr gwn ac arestiwyd Fawkes a'i osod gerbron y Brenin er mwyn ei holi.

Er iddo gael ei arteithio, parhaodd â'r honiad mai John Johnson, gwas Thomas Percy, ydoedd. Fodd bynnag, roedd ysbiwyr y Llywodraeth eisoes wedi canfod cysylltiad rhyngddo ef, Catesby a'r cynllwynwyr eraill.

Roedd Catesby a'r rhan fwyaf o'r cynllwynwyr eraill wedi ffoi o Lundain i Ganolbarth Lloegr. Cyraeddasant hwy, a'u cydymdeimlwyr - tua 60 i gyd - yn Holbeche House, ar ffin Swyddi Stafford a Warwick, ar Dachwedd 7fed. Y diwrnod canlynol, amgylchynwyd y tŷ gan lu o dan arweiniad Siryf Caerwrangon. Yn ystod y brwydro a ddilynodd, lladdwyd Catesby, Wright a Percy ac arestiwyd y cynllwynwyr eraill. Ar ddiwedd mis Ionawr 1606, rhoddwyd hwy ar brawf, ac fe'u cafwyd yn euog o fod yn fradychwyr, ac fe'u dienyddiwyd yn ddiseremoni. Dienyddiwyd Guy Fawkes a Thomas Wintour, ynghyd â dau gynllwyniwr arall, yn Old Palace Yard yn San Steffan.

Aed â Francis Tresham, y tybiwyd mai ef oedd awdur y llythyr a rybuddiodd yr awdurdodau am Gynllwyn y Powdwr Gwn, i Dŵr Llundain yn dilyn ei arestio.

Cofnodwyd iddo farw yno ym mis Rhagfyr 1605, o bosibl o ganlyniad i wenwyno, er bod rhai haneswyr o’r farn y caniatawyd iddo ffoi.

Ar Dachwedd 5ed 1606, cyneuodd y bobl yn Llundain goelcerthi i nodi pen-blwydd y diwrnod pan ataliwyd y cynllwyn i ladd y Brenin, gan ddechrau traddodiad sydd wedi goroesi hyd at heddiw.

Mae traddodiad arall hefyd wedi goroesi. Fel rhan o’r arfer o Agor y Senedd gan y Frenhines bob blwyddyn, mae Iwmyn y Gard, gan wisgo’u gwisg Tiwdor a chan gario gwaywffyn, yn cynnal chwiliad o’r adeilad.

(Llythyr Monteagle, a gedwir bellach yn y Swyddfa Cofnodion Cyhoeddus:

“My lord, out of the love I bear to some of your friends, I have a care for your preservation. Therefore I would advise you, as you tender your life, to devise some excuse to shift of your attendance of this Parliament, for God and man hath concurred to punish the wickedness of this time. And think not slightly of this advertisement but retire yourself into your country, where you may expect the event in safety, for though there be no appearance of any stir, yet I say they shall receive a terrible blow, the Parliament, and yet they shall not see who hurts them. This counsel is not to be contemned, because it may do you good and can do you no harm, for the danger is past as soon as you have burnt the letter: and I hope God will give you the grace to make good use of it, to whose holy protection I commend you.”)

Rhai cysylltiadau posibl â gwefannau:
www.gunpowder-plot.org (gwefan cymdeithas sy’n benodol yn astudio Cynllwyn y Powdwr Gwn.)

www.bbc.co.uk/history/british/civil_war_revolution/gunpowder_haynes_01.shtml

www.parliament.uk/documents/upload/g08.pdf

Nodiadau cefndir i athrawon

Mae tân gwyllt yn cael ei ddefnyddio mewn gwyliau a dathliadau ledled y byd ers blynyddoedd lawer. Bydd yr wybodaeth gefndir ganlynol o gymorth wrth ichi gynllunio gwersi.

Hanes tân gwyllt

Mae'n debyg mai yn Tsieina y dechreuwyd gwneud tân gwyllt, yn y 9fed Ganrif. Byddai canghennau bambŵ'n cael eu llenwi â phowdr gwn, a'u tanio adeg y Flwyddyn Newydd. Mae rhagor o wybodaeth ar gael am ddathlu'r Flwyddyn Newydd Tsieineaidd heddiw yn y daflen yma.

Y gred yw bod tân gwyllt wedi cyrraedd Ewrop am y tro cyntaf yn fuan ar ôl 1300. Teithwyr a oedd wedi bod yn y Dwyrain ddaeth â'r tân gwyllt yn ôl, gan gynnwys milwyr y Croesgadau.

Mae tân gwyllt yn cael ei ddefnyddio ledled y byd i ddathlu digwyddiadau ac yn rhan o wyliau a dathliadau. Dyma rai o'r mwyaf poblogaidd heddiw:

Noson Tân Gwyllt (5 Tachwedd)

Yng Nghymru, Lloegr a'r Alban, bydd tân gwyllt yn cael ei ddefnyddio i gofio am ymgais aflwyddiannus Guto Ffowc i ffrwydro'r Senedd.

Diwali – gŵyl y goleuadau

Mae Diwali yn cael ei ddathlu gan Hindŵiaid ledled y byd ers miloedd o flynyddoedd. Mae'n dechrau ar Amavasya, sef pymthegfed dydd mis Ashwin, sydd naill ai ym mis Hydref neu ym mis Tachwedd. Ystyr Diwali yw 'rhes o oleuadau' ac mae'r ŵyl yn parhau am bum niwrnod. Mae i bob dydd ei arwyddocâd ei hun, ac mae sawl myth, chwedl a chred yn gysylltiedig â nhw. Yn draddodiadol, mae rhesi o oleuadau bach yn cael eu cynnau yn y tai i roi croeso i Lacshmi, duwies Cyfoeth a Ffyniant ac i gadw drygioni draw. Bydd tân gwyllt yn cael ei gynnau fel rhan o'r dathlu.

Gallwch weld rhagor o wybodaeth am Diwali drwy edrych ar http://www.reachgujarat.com/diwali.htm

Y Flwyddyn Newydd Tsieineaidd

Mae'r Flwyddyn Newydd Tsieineaidd yn cael ei dathlu ganol mis Chwefror. Bydd y gwaith paratoi yn dechrau ym mis Ionawr wrth i bobl brynu bwyd ac anrhegion arbennig, yn union fel y Nadolig.

Mae’r tai’n cael eu glanhau’n llwyr ac yn aml mae fframiau ffenestri’n cael eu peintio’n goch. Ar y noson cyn y Flwyddyn Newydd Tsieineaidd, bydd pobl yn cael pryd arbennig o fwyd, gan wisgo dillad coch yn aml er mwyn cadw ysbrydion drwg draw. Ganol nos mae tân gwyllt yn cael ei gynnau er mwyn dathlu a bydd bobl yn ymweld â theulu a chyfeillion i roi cyfarchion y Flwyddyn Newydd. Mae diwedd y Flwyddyn Newydd yn cael ei ddathlu drwy gyfrwng Gŵyl y Llusernau, gyda chanu, dawnsio a sioeau llusernau.

Gwyliau Cenedlaethol

Mae gan wledydd eraill wyliau cenedlaethol sy’n cyfateb i Noson Tân Gwyllt. Mae’r rhain yn cynnwys:

Ffrainc – Diwrnod Bastille. Ar 14 Gorffennaf y mae hwn, i ddathlu’r cyrch ar y Bastille (carchar) yn ystod Chwyldro Ffrainc ym 1789. Bydd pobl Ffrainc yn cynnal partïon, gorymdeithiau ac arddangosfeydd tân gwyllt.

America – Diwrnod Annibyniaeth sy’n cael ei ddathlu ar 4 Gorffennaf gyda thân gwyllt a phartïon. Mae’n cael ei ddathlu i gofio am y Datganiad Annibyniaeth oddi wrth Brydain Fawr a wnaed gan Unol Daleithiau America yn 1776. Mae llawer o wybodaeth am hyn ar gael yn http://ushistory.org

Diwrnod Canada – 1 Gorffennaf. Mae Pencampwriaeth Tân Gwyllt y Byd yn cael ei chynnal yng Nghanada ar 1 Gorffennaf. Diwrnod Canada yw un o wyliau pwysicaf Canada ac mae’n anrhydeddu’r diwrnod yr unodd trefedigaethau Prydeinig New Brunswick, Nova Scotia a thalaith Canada yn un wlad o dan enw Dominiwn Canada.

Nodiadau cefndir i athrawon: tân gwyllt a’r gyfraith

Mae nifer o newidiadau wedi bod yn y blynyddoedd diwethaf yn y gyfraith ar werthu tân gwyllt a’i ddefnyddio. Mae crynodeb o’r newidiadau hyn ar gael isod.

Cyrffyw tân gwyllt

Mae yna waharddiad ar ddefnyddio tân gwyllt rhwng 11pm a 7am (yn unol â’r Ddeddf Sŵn), ac eithrio’r nosweithiau canlynol, pan fydd y cyrffyw yn amrywio:

(a) 5 Tachwedd – tan ganol nos;

(b) Y Noson cyn y Flwyddyn Newydd – 1am drannoeth;

(c) Y Flwyddyn Newydd Tsieineaidd – 1am drannoeth;

(d) Diwali – 1am drannoeth.

Tân gwyllt a phobl ifanc o dan 18 oed

• Ni chaniateir i bobl ifanc o dan 18 oed brynu tân gwyllt na'u cael yn eu meddiant mewn lle cyhoeddus

Cyfrifoldebau manwerthwyr

• Yn yr un modd â gwerthu alcohol, mae manwerthwyr yn gyfrifol am sicrhau na fyddan nhw'n gwerthu i rai o dan 18 oed.

• Rhaid i fanwerthwyr beidio â rhannu bocsys manwerthol o dân gwyllt

• Rhaid i fanwerthwyr sy'n dymuno gwerthu tân gwyllt gydol y flwyddyn sicrhau trwydded

Rhaid peidio â chyflenwi'r mathau canlynol o dân gwyllt i'r cyhoedd

• Olwynion awyr

• Bangers, bangers fflach neu fangers dwbl.

• Craceri neidio.

• Troellwyr llawr sy'n neidio.

• Troellwyr.

• Mân-rocedi.

• Tiwbiau saethu - a arferai gael eu hadnabod fel bomiau awyr.

• Tiwbiau saethu - a arferai gael eu hadnabod fel pelenni-mewn-mortar.

• Batri yn cynnwys bangers, bangers fflach neu fangers dwbl.

• Cyfuniad (heblaw olwyn) sy'n cynnwys un neu fwy o fangers, bangers fflach neu fangers dwbl.

• Pob tân gwyllt Categori 4.

Nodiadau cynllunio athrawon Cyfnod Allweddol 3: Weekely Newes

AMCANION ADDYSGU

Lefel geiriau
14: diffinio a defnyddio geiriau'n fanwl gywir, gan gynnwys eu hunion synnwyr o fewn y cyd-destun;

Lefel brawddegau
18: nodi ffyrdd penodol y mae strwythur brawddegau ac atalnodi yn wahanol mewn testunau hŷn.

Lefel testun

Darllen
2: defnyddio strategaethau darllen priodol i gael gwybodaeth benodol, e.e. amlygu, sganio;

8: casglu a chanfod ystyron gan ddefnyddio tystiolaeth yn y testun, gan nodi ble a sut yr awgrymir ystyron;

Ysgrifennu
10: trefnu testunau mewn ffyrdd sy'n briodol i'w cynnwys, e.e. yn ôl cronoleg, blaenoriaeth, cymharu, a nodi'r rhain ag arwyddion yn glir i'r darllenydd;

15: mynegi barn bersonol, gan ychwanegu pwyslais perswadiol i bwyntiau allweddol, e.e. drwy ailadrodd, gor-ddweud, ailadrodd, defnyddio cwestiynau rhethregol;

Siarad a gwrando
12. defnyddio iaith esboniadol, ddamcaniaethol a synfyfyriol fel ffordd o ymchwilio i syniadau ac ymestyn y broses o feddwl.

Gwaith lefel testun – darllen a thrafod

• Adrodd stori Cynllwyn y Powdwr Gwn – archwilio cronoleg y stori.

• Ym mha ran o'r stori gyfan y daw'r darn hwn – beth sydd wedi dod cyn y darn?

• Beth mae awdur y llythyr yn ceisio ei ddweud wrth yr Arglwydd Monteagle?

• A allwch ragweld beth fyddai'r Arglwydd Monteagle yn ei wneud ar ôl darllen y llythyr?

Gwaith lefel brawddegau

• Trafod y defnydd o atalnodi yn y llythyr hwn.

• Archwilio’r defnydd o eiriau anghyfarwydd yn y llythyr.

Gwaith lefel testun – ysgrifennu

• Nodi’r rhybudd yn y llythyr hwn – ysgrifennu’r llythyr yn symlach ac yn fwy nerthol mewn iaith gyfoes.

• Ysgrifennu llythyr at ffrind agos yn adrodd stori Cynllwyn y Powdwr Gwn.

• Ysgrifennu stori fel adroddiad papur newydd, gan gynnwys y pennawd.

Gwaith lefel geiriau – sillafu a geirfa

• Archwilio’r defnydd o eiriau anghyfarwydd yn y llythyr hwn.

• Trafod yr eirfa a’r sillafu a ddefnyddiwyd gan awdur y llythyr.

• Paratoi rhestr o eiriau nad ydym o bosibl yn eu defnyddio yn yr un ffordd heddiw ac egluro ystyr y geiriau.

Cysylltiadau cwricwlaidd

• Mewn gwers hanes, trafod natur y dystiolaeth a’r hyn a ddywed wrthym am ddigwyddiadau yn y gorffennol.

Nodiadau cynllunio athrawon Cyfnod Allweddol 3: Macbeth

AMCANION ADDYSGU

Lefel geiriau
6. y defnydd o gollnodau gan gynnwys: hepgoriadau; y collnod meddiannol yn Saesneg; defnyddio collnodau yn Saesneg gyda ffurfiau lluosog e.e. ladies' coats, a geiriau Saesneg
sy'n gorffen gydag 's'; eithriad rhagenwau meddiannol.

Lefel Brawddegau
3. defnyddio atalnodi i wneud ystyr yn eglur, yn arbennig y ffiniau rhwng brawddegau a chymalau.

Lefel Testun
Darllen
8. casglu a chanfod ystyron gan ddefnyddio tystiolaeth yn y testun, gan nodi ble a sut yr awgrymir ystyron;

20. archwilio'r syniad o dreftadaeth hanesyddol a deall pam y bu rhai testunau yn arbennig o ddylanwadol neu arwyddocaol.

Ysgrifennu
3. defnyddio ysgrifennu i archwilio a datblygu syniadau, e.e. dyddiaduron, technegau tasgu syniadau a gweithgareddau mapio meddyliol;

6. portreadu cymeriadau, yn uniongyrchol ac yn anuniongyrchol, trwy ddisgrifiadau, deialog a gweithredoedd;

Siarad a gwrando
1. defnyddio siarad fel offeryn i egluro syniadau, e.e. trwy ddisgrifio problemau neu ofyn cwestiynau perthnasol.

Gwaith lefel testun – darllen a thrafod

• Trafod ystyron posibl yr hyn a ddywed Lennox yn y darn hwn.

• Trafod y cyfeiriadau posibl at Gynllwyn y Powdwr Gwn.

Gwaith lefel brawddegau

• Trafod yr atalnodi yn y darn hwn – ystyried sut mae'n cyfrannu at fesur a rhythm.

Gwaith lefel testun – ysgrifennu
• Trafod sut y gellid cyflwyno digwyddiadau hanesyddol fel drama.

• Ysgrifennu deialog am ran o ddrama sy'n nodi digwyddiadau hanesyddol – ystyried sut y gellid cyflwyno ffeithiau, neu farn benodol yr awdur drwy ddeialog.

Gwaith lefel geiriau – sillafu a geirfa

• Adolygu'r defnydd o gollnodau - yn arbennig wrth nodi llythrennau a gaiff eu hepgor e.e. i'th'air.

• Ystyried sut y defnyddir y collnod yma a'i gysylltiad â mesur.

Cysylltiadau cwricwlaidd
Mewn gwers hanes, trafod cyd-destun Lloegr yn amser Shakespeare – trafod ei ddramâu fel darnau o hanes/esboniadau.

Ystyried cysylltiadau posibl â Chynllwyn y Powdwr Gwn yn y darn hwn.

(Nodyn: Ysgrifennodd Shakespeare Macbeth ym 1605 neu 1606. Tybir i'r ddrama gael ei pherfformio yn gyntaf gerbron Iago I ym 1606, y flwyddyn ar ôl Cynllwyn y Powdwr Gwn).

Nodiadau cynllunio athrawon Cyfnod Allweddol 3: Erthygl papur newydd

AMCANION ADDYSGU

Lefel Geiriau
14. diffinio a defnyddio geiriau yn fanwl gywir, gan gynnwys eu hunion synnwyr o fewn y cyd-destun.

Lefel Brawddegau
3. defnyddio atalnodi i egluro ystyr, yn arbennig y ffiniau rhwng brawddegau a chymalau;

8. cydnabod yr arwyddion i ddechrau paragraff newydd a defnyddio’r frawddeg gyntaf yn effeithiol i lywio’r darllenydd.

Lefel Testun
Darllen
7. nodi’r prif bwyntiau, prosesau neu syniadau mewn testun a sut y cânt eu rhoi mewn trefn a’u datblygu gan yr awdur;

Ysgrifennu
3. defnyddio ysgrifennu i archwilio a datblygu syniadau, e.e. dyddiaduron, technegau tasgu syniadau a gweithgareddau mapio meddyliol;

Siarad a Gwrando
15. datblygu technegau drama er mwyn archwilio amrywiaeth o sefyllfaoedd a thestunau drwy chwarae rôl neu ymateb i symbyliadau.

Gwaith lefel testun

Darllen – Disgrifio’r digwyddiadau sy’n arwain at ddamwain y ferch.

Ysgrifennu – Ysgrifennu dyddiadur y ferch ifanc am yr ychydig ddyddiau cyn y ddamwain.

Siarad a Gwrando –
• Holi’r bobl ifanc a oedd yn rhan o’r ddamwain – sedd boeth.

• Trafod effeithiau tân gwyllt ar anifeiliaid.

Gwaith lefel geiriau

- Archwilio’r pennawd a ddefnyddiwyd yn yr adroddiad – trafod y defnydd o ddyfynodau.

- Archwilio’r eirfa a ddefnyddiwyd i ddisgrifio’r bobl yn yr adroddiad hwn e.e. y bobl ifanc.

Gwaith lefel brawddegau

- Archwilio’r ansoddeiriau a ddefnyddiwyd i ddisgrifio’r bobl yn yr adroddiad hwn – y bobl ifanc.

- Trafod swyddogaeth y frawddeg gyntaf ym mhob paragraff. Gwnewch sylwadau ar sut mae’n denu sylw’r darllenydd at y ffaith y bu newid yn y pwnc dan sylw.

Cysylltiadau cwricwlaidd

- Mewn gwers ABCh, archwilio cyfrifoldeb cymdeithasol yr ymddygiad sy’n anafu pobl eraill.

- Mewn gwers dinasyddiaeth, archwilio rôl y cyfryngau.

Nodiadau cynllunio athrawon Cyfnod Allweddol 3: Poster Diogelwch Tân Gwyllt

AMCANION ADDYSGU

Lefel geiriau
14. diffinio a defnyddio geiriau'n fanwl gywir, gan gynnwys eu hunion synnwyr o fewn y cyd-destun

Lefel brawddegau
13d) Cyfarwyddiadau, sy'n dilyn ei gilydd yn drefnus ac a nodwyd ag arwydd, defnyddio berfau gorchmynnol a darparu arweiniad clir.

Lefel Testun
Darllen
6. mabwysiadu ymagweddau darllen gweithredol er mwyn ymgymryd â'r testun a gwneud synnwyr ohono, e.e. dychmygu, rhagweld, empatheiddio a chysylltu â phrofiadau personol;

10. nodi sut y caiff testunau yn y cyfryngau eu teilwra er mwyn bod yn addas i'w cynulleidfa, a chydnabod y gynulleidfa honno

11. cydnabod sut mae print, sain a delweddau llonydd neu rai sy'n symud yn cyfuno i greu ystyr.

Ysgrifennu
1. cynllunio, drafftio, golygu, diwygio, prawfddarllen a chyflwyno testun gyda darllenwyr a diben mewn golwg;

5. strwythuro stori gydag agoriad trawiadol, plot sy'n datblygu, digwyddiad cymhleth, argyfwng a datrysiad boddhaol;

8. arbrofi gydag effeithiau gweledol a sain iaith, gan gynnwys defnyddio delweddau.

Siarad a Gwrando
5. hyrwyddo, cyfiawnhau neu amddiffyn barn gan ddefnyddio tystiolaeth ategol, enghreifftiau ac eglurhad sy'n gysylltiedig â'r brif ddadl.

Gwaith lefel testun – darllen a thrafod

Trafod yr ystyron a gyfathrebir yn y geiriau ar y poster.

Trafod y ffordd y mae cynllunydd y poster yn cyfathrebu'r neges ganolog – ystyried yr effeithiolrwydd gyda myfyrwyr y grŵp oedran hwn.

Gwaith lefel testun – ysgrifennu

Archwilio'r ffyrdd y defnyddir y posteri i gyfathrebu gwybodaeth – rhestru themâu eraill – dylunio poster ar un o'r themâu hyn gan roi sylw i'r neges a'r lluniau.

Gwaith lefel brawddegau

Poster rhybudd yw hwn; gofynnwch i'r myfyrwyr archwilio neges ganolog y poster.

Cysylltiadau cwricwlaidd

• Trafod hysbysebu mewn gwers ABCh/dinasyddiaeth.

• Ystyried pa mor briodol yw delweddau ar bosteri a hysbysebion, trafod chwaeth, effaith a chyfleu'r neges.

18+

MAE'N ANGHYFREITHLON BOD Â THÂN GWYLLT YN EICH MEDDIANT YN GYHOEDDUS OS YDYCH O DAN 18

Crys polo gan ei gariad £60

Band chwys yn perthyn i'r model ei hun £10

Clustiau ffôn gan Mam a Dad £90

Creithiau am weddill ei oes drwy chwarae â Channwyll Rufeinig £7.99

Dysgwch ragor yn www.direct.gov.uk/fireworks

Department for Business, Innovation & Skills www.bis.gov.uk
First published September 2004. Crown Copyright. 08/09 URN 09/1103

Darnau o The Weekely Newes Number 19, dyddiedig dydd Llun 31ain Ionawr 1606

(1) The following is a copy of a letter, in simplified English, which was left at the house of Lord Monteagle, and which happily led to the discovery of this most horrible conspiracy:

To: Lord Monteagle

My Lord,

Out of the love that I bear to some of your friends I have a care of your preservation, therefore I would advise you, as you tender your life, to devise some excuse to shift of your attendance at this Parliament: for God and man have concurred to punish the wickedness of this time. And think not slightly of this advertisement, but retire yourself into your own country, where you may expect the event in safety.

For though there may be no appearance of any stir, yet I say they shall receive a terrible blow this Parliament, and yet they shall not see who hurt them. This counsel is not to be contemned, because it may do you good, and can do you no harm, for the danger is passed as soon as you have burnt this letter, and I hope God will give you the grace to make good use of it.

Anon

Darn o: Macbeth gan William Shakespeare

LENNOX: Goes the king hence today?
MACBETH: He does – he did appoint so.
LENNOX: The night has been unruly: where we lay,
Our chimneys were blown down, and, as they say,
Lamentings heard i'th'air, strange screams of death
And prophesying with accents terrible
Of dire combustion and confused events,
New hatched to th'woeful time. The obscure bird
Clamoured the livelong night. Some say, the earth
Was feverous and did shake.
MACBETH: 'Twas a rough night.
LENNOX: My young remembrance cannot parallel
A fellow to it.
MACDUFF: O horror, horror, horror! Tongue nor heart
Cannot conceive nor name thee!
MACBETH: What's the matter?
MACDUFF: Confusion now hath made his masterpiece!
Most sacrilegious murder hath broke ope
The Lord's anointed temple, and stole thence
The life o' the building!
MACBETH: What is 't you say? The life?
LENNOX: Mean you his majesty?
MACDUFF: Approach the chamber, and destroy your sight
With a new Gorgon: do not bid me speak;
See, and then speak yourselves.
Exeunt MACBETH and LENNOX
Awake, awake!
Ring the alarum-bell. Murder and treason!
Banquo and Donalbain! Malcolm! Awake!
Shake off this downy sleep, death's counterfeit,
And look on death itself! Up, up, and see
The great doom's image! Malcolm! Banquo!
As from your graves rise up, and walk like sprites,
To countenance this horror! Ring the bell.

Gallai merch a anafwyd gan dân gwyllt fod ‘wedi ei chreithio am oes’

Heddiw, mae merch ifanc yn wynebu llawdriniaeth mewn ysbyty yn dilyn anafiadau a achoswyd gan dân gwyllt.

Dioddefodd y ferch 10 oed losgiadau difrifol i’w hwyneb, dwylo a breichiau pan afaelodd mewn roced a ffrwydrodd yn ei dwylo.

Bu’n gwylio criw o bobl ifanc yn tanio tân gwyllt mewn man chwarae yn Barton Street, Devonholme. Dywed pobl sy’n byw gerllaw bod un o’r bobl ifanc wedi rhoi’r roced mewn potel. Roedd y ffiws wedi ei thanio ond roedd y botel wedi troi ar ei hochr. Roedd y ferch wedi bod yn chwarae ar siglenni cyfagos a rhedodd draw i’w chodi pan ffrwydrodd y tân gwyllt. Cafodd y ferch ei chludo mewn ambiwlans i uned ddamweiniau Ysbyty Devonholme a dywedwyd neithiwr bod ei chyflwr yn ‘wael’. Dywedodd yr Arolygydd Peter Smith o Heddlu Devonholme: “Roedd wedi cael ei llosgi’n ddrwg iawn ac efallai y bydd wedi ei chreithio am oes. Mae hi’n unigolyn diniwed sy’n dioddef oherwydd gweithredoedd di-hid pobl eraill.

“Gall tân gwyllt roi llawer o fwynhad yn eu lle priodol, sef mewn arddangosiadau sydd wedi eu trefnu’n gywir neu mewn partïon preifat sydd wedi eu harolygu’n gywir. Mae hyn yn dangos y canlyniadau trychinebus

sy’n deillio o gamddefnyddio tân gwyllt.”

Dywedodd eu bod wedi siarad â nifer o bobl ifanc yn dilyn y digwyddiad a’u bod yn cynnal ymholiadau i sut yr oeddent wedi cael gafael ar y tân gwyllt.

Cadarnhaodd yr Arolygydd Smith fod yr heddlu wedi cael eu galw i ddigwyddiad yn yr un ardal ddwy noson ynghynt.

Roedd hynny yn dilyn cwynion gan bobl ag anifeiliaid anwes a oedd wedi cael eu dychryn gan sŵn tân gwyllt yn cael eu tanio.

Fodd bynnag, roedd y bobl ifanc hynny wedi rhedeg i ffwrdd cyn iddynt allu siarad â hwy.

Department for Business, Innovation & Skills
www.bis.gov.uk
Published July 2010 © Crown Copyright
URN 10/1042W